

Men – Daşkentde

Category: Kitapcy,Ýol ýazgylary
написано kitapcy | 24 январа, 2025
Men – Daşkentde TAşKENT'TEYIM

Türk tarihine dayanarak, yakından ve uzaktan tanıdığım için, 1990'lı yıllardaki değişimden yararlanıp, 1992-1993-1994 ve 1998 yıllarında Taşkent'te bulunmuştum. Bu günlerde Taşkent benim için her şeydi. Taşkent Doğu Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dilleri ve Türk Tarihi hakkında bir yıl ders vermiştim. Artık bir Taşkentli kadar Taşkent'i sevmeye başlamıştım. Taşkent beni sevmiş midir bilmem, ben Taşkent'i sevmiştim. Tüm Özbekistan'ı gezdim, araştırmalarda bulundum.

Bugünkü Özbekistan'ın en doğu bölgesi olan Fergane Havzası, Kırgızistan ve Tacikistan ile sınırlanmaktadır. Bu havza sanki bir avuç içi gibi, birbirinden pek de uzak olmayan beş parmağa benzer aralıklarla yerleşen beş şehri içine almaktadır: Fergane, Mergilan, Hokant, Endican, Namengen. Bir de bugünkü Kırgızistan sınırları içinde bulunan Oř şehri de coğrafi bakımdan bu bölgeye aittir. "Fergane" sözcüğü hem bu havzanın, hem bu havzanın en güneyine yerleşen bir şehrin adı olmaktadır. Havzanın en kuzeyine Namengen şehri yerleşmiştir. Uzak geçmişten bu yana "İki Nehir Arası" (Sır Derya ile Amu Derya arası) anlamında Arapların diliyle "Maveraünnehir", Avrupalıların diliyle "Transaxiana" diye adlandırılan ve tarih boyunca çok kanlı savaşlara sahne olan bu cennet yurdun bir parçası, işte bu Fergane Havzası'dır. Fergane şehrinin 30-60 km. güneyine doğru Vadil kasabası ve bu kasabaya bağlı şahimerdan ilçesi, daha güneyde ise, yüksek Alay sıradağları bulunmaktadır. Bu sıradağların güneyi Tacikistan, Tacikistan'ın güneyi Afganistan'dır.

Alay Dağı'nın zirvesi kış yaz bembeyaz karla kaplanmış olup, adı geçen Sır Derya işte buralardan başlıyor. Dağın orta yüksekliğinde oluşan Kök Köl (Gök Göl) ile dağ eteğindeki yerleşim sahası arasına şu anda teleferik tesisatı kurulmuştur. Ben (İklil Kurban) 1994 yılının Temmuz ayı

ortalarında burada idim. Havanın 40 derecenin üstünde sıcak olmasına rağmen, çok duru olan dağ suyu eli donduruyordu. Suyun aşağıya doğru büyüyerek akan dere kenarları yemyeşil çimenlik olup, temiz suyu ve güneşli havasıyla burası, şehir halkı için dinlenme, rahatlama yeridir. Bu özelliklerinden dolayı, Türkistan'daki tam 100 (651-751) yıl süren Arap istilasının en yoğun ve kalıcı etkisi buralarda-Maveraünnehir'de gerçekleştirilmiştir. Çünkü Maveraünnehir Arapların hayalindeki cennetti.

İşte yukarıda bahsettiğim coğrafya, bir zamanların ünlü hükümdarı ve yazarı olan Hindistan fatihi Babur'un (1483-1530) yurdudur. Babur buralarda taht kurmuş, düşmanlarıyla çarpışmış ve zor günlerinde bu dağların mağaralarına, yalçın kayalarına sığınmıştır. Ayrıca burası, dağ eteğine yerleşen Şahimerdan ilçesindeki, ünlü ceditçi (yenilikçi) şair Hemze Hakimzade Niyazi'nin (1889-1929) mezarı ile Ona ait müzeyi bağrına basarak, yakın çağımızdaki bir faciaya tanıklık etmektedir. Hemze'nin mezarı üstündeki mermer taşta şairin şu mısraları yazılmıştır:

Tüzemiz yengi turmuşni

Zaman içre.

Ebedi sungra yeşeymiz

Cahan içre.

(Kuracağız yeni hayat

Zaman içinde.

Ebediyete kadar yaşarız

Cihan içinde.)

Şairin mezarının ve Ona ait müzenin bu dağ eteğinde bulunmasının önemli bir sebebi vardır. Şair Hokantlı yani bu yörenin insanıdır. O burada ceditçilik fikirleriyle ortaya çıkarak, kadınlara peçe ve başörtülerinden kurtulup, çağabilime ayak uydurmalarını söylediği sırada (1929), dinci gruplar tarafından taşlanarak öldürülmüştür (Özbek Sovyet Ansiklopedisi: 365). Şairin başına gelen bu olay, 1930 yılında Menemen'de hasıl olan Kubilay olayı ile 1993 yılında Sivas'ta

hasıl olup, 37 aydının ölümüyle sonuçlanmış yangın olayının hemen hemen aynısıdır. İşte Ruslar-Çinliler gibi istilacıların, komünizm gibi yabancı ideolojilerin Türk topraklarında tutunabilmesini sağlayan başlıca amil-etken, bunun gibi olaylar ve bu olayları doğuran VII. yüzyıl Arap zihniyetinin temsilcileridir.

Tapıların, heykellerin yıkıldığı devrimizde, şairin görkemli heykeli bugün Taşkent'te dimdik ayaktaadır. Tıpkı Kubilay'ın Menemen'deki heykeli gibi. Çünkü bu iki kardeşin düşmanları aynı olduğu gibi, amaçları da aynı idi: Ulusunu çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmak ve yüceltmek. Aralarındaki tek fark, Hemze'nin Kubilay'dan bir yıl önce öldürölmesidir (1929). Onlar öldürölldü, fakat ölüm her insan varlığıının sonu değildir. Nasıl yaşamış ve niçin-nasıl ölmüş olmalarına göre, bu öölümlü dünyamızda bazı insanlar öölümsüzleşir. Böyle insanları doğurabilen ulus, 0 öölümsüz bireylerinin omzunda sonsuza kadar yaşar.

İklil KURBAN. Yol yazgylary